

Openbaar
Primair
Onderwijs
Rivierenland

DYSLEXIE PROTOCOL OPO-R

Inhoud

DYSLEXIE IN HET KORT	3
KENMERKEN VAN DYSLEXIE	4
ONDERSTEUNINGSNIVEAUS.....	5
DIAGNOSTIEK EN BEHANDELING.....	8
VASTSTELLING VAN DYSLEXIE.....	9
Behandeling.....	10
Wat kunnen ouders thuis doen.....	11
BIJLAGEN	12
Leesproblemen in groep 1 en 2.....	12
Leesproblemen in groep 3.....	13
Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 4	15
Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 5 t/m 8	16
Dyslexiekaart	19

DYSLEXIE IN HET KORT

De definitie die OPO-R hanteert is de definitie van het SDN (Stichting Dyslexie Nederland): 'Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/ of vlot toepassen van het lezen en /of het spellen op woordniveau'.

Onder hardnekkig probleem wordt het volgende verstaan: 'Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en /of spelling ligt significant lager, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, dan wordt gevraagd. Er is een bepaalde mate van didactische resistentie als het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (zonder gebruik te kunnen maken van een tekst) blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening'.

De schattingen over het percentage kinderen met dyslexie lopen uiteen van 1%-3,5%.

Wat zijn de oorzaken van dyslexie: De lees-/spellingsproblemen zijn een gevolg van een onvolledig en/of moeizame automatisering van het lees-/spellingproces. De problemen spitsen zich toe op het vlot herkennen van de klankstructuur van woorden en het omzetten van schrift in een corresponderende klankcode. Kinderen met dyslexie, lezen en spellen vaak langzaam en maken soms ook veel fouten. De problemen nemen toe naarmate de lees- of spellingtaak complexer wordt en bij tijdsdruk of spanning. Veel kinderen bij wie dyslexie wordt vastgesteld, hebben problemen met het snel ophalen van informatie uit het langetermijngeheugen. Benoemselheid is dus een goede voorspeller voor leesproblemen. De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond. Wel is er sprake van een erfelijke component. Als een ouder dyslectisch is, heeft het kind ongeveer 40% kans er ook aanleg voor te hebben.

Dyslexie komt vaak voor in combinatie met andere leerstoornissen, zoals dyscalculie, ADHD, motorische stoornissen (DCD) en spraak-/taalstoornissen. Als twee stoornissen meer dan gemiddeld gelijktijdig voorkomen, noemt men dit co morbiditeit. Wanneer er één stoornis is vastgesteld, is het belangrijk dat de andere niet over het hoofd wordt gezien en dat niet alle problemen aan de ene stoornis worden toegekend. Elke stoornis heeft een specifieke aanpak nodig. Voor dyslexie is deze gericht op lees- en spellingstaken.

De mogelijke gevolgen van dyslexie kunnen groot zijn. Een laag leestempo leidt soms tot problemen met begrijpend lezen. De ontwikkeling van de woordenschat kan achterblijven doordat kinderen minder lezen. Ook kan het gevolgen hebben voor het schrijven van teksten waardoor bijv. het uitwerken van verhalen/ ideeën achterwege blijft.

Dyslexie heeft invloed op het hele cognitieve functioneren, op de informatieverwerking en, indien laat gesignaleerd, op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Lees-/spellingproblemen kunnen voor de nodige frustratie zorgen. Deze frustratie kan tot uiting komen in emotionele problemen of in gedragsproblemen. Het niet goed kunnen lezen en/of spellen heeft invloed op het gevoel van eigenwaarde en kan ertoe leiden dat de lees-en schrijfmotivatie van de leerling afneemt.

KENMERKEN VAN DYSLEXIE

In de bijlage is een overzicht van signalen per groep weergegeven. Hieronder volgt een kort overzicht van algehele kenmerken.

Kinderen met dyslexie kunnen zich onderscheiden door:

- Trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem
- Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten. Dit komt doordat kinderen met dyslexie moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen
- Moeite met het onthouden van meervoudige instructies. Dit heeft te maken met het feit dat kinderen met dyslexie vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben.
- Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen
- Moeite met het overschrijven van het bord en het opschrijven van informatie die wordt gedikteerd door de leerkracht
- Woordvindingsproblemen

Dyslexie heeft invloed op het hele cognitieve functioneren, op de informatieverwerking en, indien laat gesignaleerd, op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Lees-/spellingproblemen kunnen voor de nodige frustratie zorgen. Deze frustratie kan tot uiting komen in emotionele problemen of in gedragsproblemen. Het niet goed kunnen lezen en/of spellen heeft invloed op het gevoel van eigenwaarde en kan ertoe leiden dat de lees- en schrijfmotivatie van de leerling afneemt.

ONDERSTEUNINGSNIVEAUS

Voor de ondersteuning en begeleiding delen we de leerlingen in fases in. De hulp en ondersteuning die geboden wordt, is afhankelijk van de fase waarin de leerling zich bevindt.

De fases zijn gekoppeld aan de onderwijsarrangementen die geboden worden vanuit de onderwijsplannen. Wanneer een leerling niet (voldoende) vordert, komt de leerling in fase rood waarin verdere stappen buiten het onderwijsaanbod nodig zijn.

fase	signalering	vervolgstap	onderwijsarrangement
GROEN			
De leerling ontwikkelt zich gemiddeld of goed en functioneert in de grote groep.	De leerkracht controleert of de beoogde doelen worden behaald. (observatie, toetsing)	Resultaat: +/0= blijft in groen -= naar fase geel Resultaat D score naar fase geel Resultaat E score op de DMT of een D score op de DMT in combinatie met een E score voor de Cito spelling. - > Naar fase oranje	basis
GEEL (maximaal 0,5 jaar)			
De leerling ervaart geringe lees- en/of spellingproblemen.	De leerkracht observeert en controleert of de beoogde doelen worden behaald en maakt aantekeningen in het groepsoverzicht op welke onderdelen de leerling extra ondersteuning nodig heeft en wat het resultaat van deze extra ondersteuning is.	De leerkracht betreft de IB-er of taalspecialist wanneer dit gewenst is. Resultaat: += naar fase groen -/0= naar fase oranje Resultaat E score naar fase oranje	basis of intensief op deelgebieden
ORANJE (maximaal 0,5 jaar)			

<p>De leerling ervaart ernstige lees- en/of spellingproblemen.</p>	<p>De leerkracht schrijft een handelingsplan. Dit wordt gecommuniceerd met ouders.</p>	<p>De IB-er en/of taalspecialist is altijd betrokken. Resultaat: += naar fase oranje -/0= naar fase rood Resultaat E score naar fase rood.</p>	<p>Bij uitval op technisch lezen: De leerling krijgt 3x per week 20 minuten ondersteuning met remediërend materiaal.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bouw lezen van vanaf midden groep 2 tot/met groep 4. - Ralfi lezen vanaf groep 5. <p>Bij uitval op technisch lezen en spelling krijgt de leerling 2x per week 20 minuten ondersteuning met remediërend materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bouw lezen van vanaf midden groep 2 tot/met groep 4. - Ralfi lezen vanaf groep 5. <p>En 1x per week 20 minuten met remediërend materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spelling in de lift/taal in blokjes
ROOD			
<p>De problemen zijn ernstig en hardnekkig.</p>	<p>Na 3 metingen met een E score voor technisch lezen of een D/E score voor technisch lezen in combinatie met een E score op de Cito spelling. En een half jaar intensieve instructie op zorgniveau zeer intensief wordt de leerling door school in samenwerking met ouders aangemeld bij het dyslexieloket. Deze kun je vinden via de website van Bepo. https://swvbepo.nl/aanvragen</p>	<p>De leerling wordt aangemeld voor extern onderzoek. De externe onderzoeker verzamelt informatie, doet onderzoek en stelt verslag op.</p> <p>De leerling krijgt eventueel een dyslexie verklaring en krijgt behandeling vanuit de dyslexiezorgaanbieder.</p>	<p>Zeer intensief. (min. 60 minuten extra lees- en/of spelling begeleiding per week) De lesstof en instructie wordt waar nodig aangepast.</p> <p>Dyslexieverklaring: Start behandeling. De leerling krijgt een dyslexiekaart waarop aanpassingen beschreven staan. Dit wordt besproken met ouders. School blijft ondersteuning bieden op een zeer intensief niveau.</p>

Enkele geschikte interventieprogramma's die binnen OPO-R gebruikt kunnen worden zijn:

- **Bouw!:** Bouw! is het unieke computergestuurde interventieprogramma waarmee leesproblemen bij risicoleerlingen in groep 2 t/m 4 voorkomen kunnen worden. Het kind leert en de tutor stuurt waarbij het programma bijhoudt wat een kind beheerst en wat de volgende stap moet zijn. Ouders moeten thuis hier ook mee aan de slag.
 - **Connect Klanken en Letters** (aanvang groep 3): gericht op het verbeteren van het klankbewustzijn, de letterkennis en de elementaire leeshandeling
 - **Connect Woordherkenning** (vanaf februari groep 3): gericht op het verbeteren van de woordherkenning van woorden met medeklinkersclusters en meerlettergrepige woorden.
 - **Connect Vloeiend lezen** (vanaf groep 4): Leeskilometers maken en het komen tot vloeiendheid. Ter bevordering van deze vloeiendheid wordt gebruik gemaakt van herhaald lezen. Binnen een Connectsessie wordt een tekst meerdere malen gelezen.
 - **Ralfi: Ralfi** (vanaf groep 5) is een methodiek om de leesvaardigheid te verbeteren bij kinderen, bij wie het lezen niet versnelt of automatiseert. De leerkracht of leesspecialist leest een tekst interactief voor, waarbij gebruik wordt gemaakt van open vragen. De leerlingen wijzen bij. De moeilijke of onbekende woorden uit de vorige sessies kunnen terugkomen. Twee moeilijke woorden worden besproken.
Daarna lezen de leerlingen de tekst hardop in koor, waarbij de leerkracht of leesspecialist meeleeft. Tot slot lezen de leerlingen de tekst in duo's om en om. De leerkracht of leesspecialist loopt rond en observeert.
- Spelling in de lift
 - Zuid vallei spelling

DIAGNOSTIEK EN BEHANDELING

Een leerling komt in aanmerking voor een dyslexieonderzoek als blijkt dat een kind ondanks alle hulp, op drie achtereenvolgende toetsmomenten voor technisch lezen (DMT) op E-niveau presteert of op drie achtereenvolgende toetsmomenten voor technisch lezen (DMT) op D-niveau presteert maar dan in combinatie met een E niveau op drie achtereenvolgende toetsmomenten voor spelling.

Hier zijn een paar voorwaarden aan verbonden:

- Kinderen in de leeftijd van 7 tot en met 12 jaar kunnen aangemeld worden. Bij kinderen die 13 jaar zijn moet het eerste contact hebben plaatsgevonden voordat ze 13 zijn geworden.
- Voor de leerling moet gedurende minstens zes maanden een handelingsplan voor lezen/spelling zijn opgesteld en uitgevoerd. Waarbij de leerling hulp heeft gekregen op het zorgniveau zeer intensief: ondanks die extra hulp presteert het kind nog op E niveau.
- De school heeft op basis van bovenstaande een gegrond vermoeden dat sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie. Enkelvoudig houdt in dat de vergoedingsregeling niet geldt als de kinderen naast dyslexie ook nog een andere stoornis hebben waarvoor ze behandeld worden of zouden moeten worden behandeld.
- Kinderen met ADHD waarbij de problemen, minstens 6 maanden onder controle zijn door het gebruik van ingeregelde medicatie, kunnen wel worden aangemeld. De onderzoekers bepalen of het kind voldoende didactisch toegankelijk is voor de behandeling.

Het uiteindelijke doel van het lees- en spellingonderwijs is functionele geletterdheid. Met dit niveau kan een leerling zich redelijk redden in de geletterde maatschappij.

VASTSTELLING VAN DYSLEXIE

Wanneer een gedegen aanpak op **ondersteuningsniveau zeer intensief** niet tot het beoogde resultaat leidt, is er mogelijk sprake van dyslexie en moet een gekwalificeerde gedragswetenschapper worden ingeschakeld. De leerling wordt aangemeld bij het dyslexieloket. Hier wordt op basis van de informatie die de school aanlevert, bepaald of er voldoende aanleiding is om psychologisch onderzoek uit te voeren. Als er onderzoek wordt gedaan, zal de specialist op basis van de onderzoeksresultaten een advies uitbrengen aan de school over de begeleiding van de leerling. In overleg met de school en de ouders kan ook worden gekozen voor een periode van specialistische behandeling.

De ernst van het probleem onderbouwt de school door aan te tonen dat op drie achtereenvolgende meetmomenten sprake is van een achterstand, ondanks voldoende begeleiding in de tussenliggende perioden (twee achtereenvolgende interventieperioden van elk minimaal 12 effectieve weken). Een leerling mag in het kader van de vergoedingsregeling doorgestuurd worden naar de zorg wanneer hij een E-score op lezen of een D score op lezen en een E-score op spelling is, mits vastgesteld op minimaal 3 achtereenvolgende meetmomenten en na aanbod van extra begeleiding.

Het dyslexieloket beoordeelt of het vermoeden van ernstige dyslexie gerechtvaardigd is op basis van het leerling dossier. Uit het dossier moet blijken dat de school voldoende inspanningen heeft geleverd om de lees-/spellingachterstand te verhelpen.

Als ook het dyslexieloket ernstige dyslexie vermoedt, volgt een diagnostisch onderzoek (bij een zorgaanbieder naar keuze van ouders) om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie. De zorgaanbieder beslist vervolgens of behandeling gewenst is en zo ja, welke behandeling het meest adequaat is. Als uit het onderzoek blijkt dat de leerling geen ernstige, enkelvoudige dyslexie heeft, wordt het onderzoek wel vergoed maar komt de leerling niet in aanmerking voor vergoede behandeling.

Bij doorverwijzing naar de externe zorg is het van belang dat de ernst van het lees-/spellingprobleem aangetoond kan worden. In een leerling-dossier wordt het vermoeden van ernstige, enkelvoudige dyslexie onderbouwd.

Het dossier bestaat uit de volgende onderdelen:

- Basisgegevens uit het leerlingvolgsysteem
- Beschrijving van het lees-/spellingprobleem
- Signalering van lees-/spellingproblemen: datum, toets (criteria, score), naam van diegene die de toets heeft afgenomen
- Omschrijving van de extra begeleiding (doelen, duur, inhoud, organisatievorm, begeleider)
- Resultaten van de extra begeleiding en beschrijving van gebruikte toetsen en normering
- Vaststelling toenemende achterstand ten opzichte van de normgroep, met vermelding van gebruikte toetsen en normcriteria
- Argumentatie voor het vermoeden van ernstige dyslexie: aantonen van didactische resistentie na geboden begeleiding van voldoende intensiteit en kwaliteit
- Indien bekend, vermelding en beschrijving van eventuele andere (leer)stoornissen

Als de diagnose dyslexie wordt gesteld, dan stelt de zorgaanbieder een dyslexieverklaring op. Deze verklaring geeft recht op verschillende faciliteiten in het onderwijs. Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. Als de situatie van een kind verandert, kan wel een aanpassing van de adviezen over

hulpmiddelen nodig zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de overgang van basis- naar voortgezet of gespecialiseerd onderwijs.

Bekijk voor meer informatie over de werkwijze [dyslexiezorg](#) van samenwerkingsverband Bepo

Leerlingen met een dyslexieverklaring leggen afspraken over het gebruik van eventuele hulpmiddelen, vast op een dyslexiekaart.

Behandeling

Wanneer er gekozen wordt voor een dyslexiebehandeling door een externe behandelaar, is het belangrijk dat de leerkracht, de behandelaar en de ouders voor een goede afstemming zorgen. Dat betekent dat er regelmatig overleg moet plaatsvinden over het tijdstip van de behandeling, de inhoud en de voortgang. Een bezoek aan een erkende behandelaar van dyslexie geldt als geoorloofd verzuim en mag, in overleg, onder schooltijd plaatsvinden.

De gemeenten en de samenwerkingsverbanden voor PO, VO hebben afspraken gemaakt over dyslexiezorg. Ernstige Enkelvoudige Dyslexiezorg valt onder de Jeugdwet en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten.

Ouders kiezen zelf een dyslexiezorgaanbieder. Vanuit samenwerkingsverband Bepo is een lijst met dyslexiezorgaanbieders voor het onderzoek en de behandeling opgesteld voor Culemborg en Tiel. De intern begeleider laat aan de ouders weten waar ze uit kunnen kiezen en wat hun ervaringen zijn met de zorgaanbieders.

Lijst dyslexiezorgaanbieders [onderzoek](#) en [behandeling](#).

Klik op het tabblad 'Aanbieders' om te zien welke lijst met dyslexiezorgaanbieders er beschikbaar zijn.

Beschrijving

Aanbieders

Locaties

Kaart

Speciale maatregelen en hulpmiddelen

Leerlingen met ernstige leesproblemen of dyslexie hebben speciale maatregelen nodig om het onderwijs op hun niveau te kunnen volgen, geen achterstand op te lopen en emotioneel niet ontmoedigd te raken door het trage leestempo en de vele spellingfouten. Gebruik van hulpmiddelen vervangt niet de ondersteuning en begeleiding. Wel kan het een remediërend effect hebben, de zelfredzaamheid bevorderen, het competentiegevoel versterken en leerlingen motiveren om te blijven lezen/ schrijven.

Welke leerlingen komen in aanmerking voor speciale maatregelen?

Alle kinderen met een dyslexieverklaring kunnen binnen OPO-R in aanmerking komen voor speciale maatregelen. Deze maatregelen worden in overleg met ouders vastgelegd op de dyslexiekaart, zie bijlage. Aan het begin van ieder schooljaar wordt, met ouders, opnieuw bekeken of de afspraken nog van toepassing zijn.

Er zijn twee categorieën; aanpassingen en compenserende/dispenserende maatregelen.

Wat kunnen ouders thuis doen:

- Let op signalen die laten zien dat er iets niet goed gaat (hoe gaat het met de uitspraak van woorden, begrijpt mijn kind een verhaaltje als ik dat voorlees, kan mijn kind de letters geautomatiseerd benoemen, verloopt de leesontwikkeling vlot, is mijn kind gemotiveerd om te lezen)
- Overleg tijdig met school (moet er een aanvraag ingediend worden, heeft mijn kind compensatie nodig)
- Blijf uw kind stimuleren, motiveren en bemoedigen
- Wees thuis met kleuters actief met taal door veel voor te lezen en daar samen over te praten, veel rijmspelletjes en dergelijke te doen
- Oefen thuis met lezen; zorg voor een ontspannen sfeer waarbij het kind graag leest.

De overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs is voor elk kind, met of zonder dyslexie, een enorme verandering. Leerlingen met dyslexie lopen vaak vast op het hogere werktempo, het leren van vreemde talen en het feit dat er voor alle vakken meer gelezen moet worden.

Soms is dyslexie nog niet vastgesteld in het basisonderwijs. Dit kan komen doordat de leerling het tot dan toe zonder hulp heeft kunnen redden. Vaak zijn het kinderen met een groot compenserend vermogen die dankzij hun intelligentie- en doorzettingsvermogen door het basisonderwijs zijn gekomen. De meeste van hen beschikken ook over een groter verbaal leervermogen waarmee zij hun zwakke technische leesvaardigheid hebben gemaskeerd.

Bij 25% van de leerlingen met dyslexie komt de handicap pas in het voortgezet onderwijs aan het licht. Dat gebeurt bij het leren van grammatica en rijtjes voor de vreemde talen of met de signaleringstoets die in de brugklas wordt afgenomen. De uitslag van de toets wijst uit of er sprake is van een lees- en/of spellingachterstand en of verder onderzoek nodig is.

Tijdig oriënteren op scholen voor het Voortgezet Onderwijs is belangrijk. Hierdoor kunnen ouders vroegtijdig zien wat het dyslexiebeleid van een school is en of hun kind daar de juiste begeleiding kan krijgen.

BIJLAGEN

Leesproblemen in groep 1 en 2

Kleuters leren vooral door spelen, ervaren en ontdekken. Op onze basisscholen worden de kleuters gestimuleerd om de wereld te ontdekken vanuit hun persoonlijke beleving en ontwikkeling. Er zijn volop mogelijkheden voor differentiatie.

Op onze scholen worden de leerlingen vanuit Leerlijnen geobserveerd en worden de resultaten daarvan geregistreerd.

In de kleutergroepen kan nog niet gesproken worden over dyslexie omdat de leerlingen nog geen leesonderwijs ontvangen hebben. Toch kan in de kleuterperiode vastgesteld worden bij welke kinderen de ontwikkeling in geletterdheid dreigt te stagneren. Zo kunnen er leerlingen zijn die moeite hebben met het onthouden van de namen van hun klasgenootjes of het benoemen van de kleuren. Ook het moeilijk vinden om te rijmen of versjes niet goed kunnen onthouden, kunnen signalen zijn die goed opgepikt moeten worden. Voor deze kinderen komt het erop aan dat er tijdig stappen worden ondernomen om latere lees- en spellingproblemen tegen te gaan. Door tijdige signalering en interventie in de kleuterperiode kunnen bij veel leerlingen leesproblemen op latere leeftijd worden voorkomen, dan wel op tijd onderkend. Het is daarom belangrijk om in de kleutergroepen de ontwikkeling van geletterdheid goed in kaart te brengen en bij stagnatie extra begeleiding te bieden.

Signalen van een niet goed verlopende taalontwikkeling kunnen zijn:

- een trage ontwikkeling van het spreken;
- woorden verkeerd uitspreken;
- slecht articuleren;
- het kind aarzelt lang (3 – 5 seconden) voordat het wat zegt;
- woorden omkeren;
- het kind heeft moeite met het leren van nieuwe woorden of met het benoemen van bekende zaken;
- het kind spreekt moeilijk verstaanbaar;
- het kind begrijpt aanwijzingen of vragen niet;
- het kan moeilijk aangeven wat hij wil of nodig heeft;
- het kind kan simpele aanwijzingen niet volgen.
- ontluikende geletterdheid komt traag op gang.
- moeite met analyse en synthese

Hoe wordt er in groep 1/ 2 gesignaleerd?

Bij aanmelding bij de IB'er wordt nagegaan of er sprake is van één van de volgende risicofactoren:

- taalarme omgeving
- onvoldoende beheersing van het Nederlands
- gehoorproblemen
- spraak- taalstoornis
- één of beide ouders hadden/hebben problemen met het leren lezen en spelling, komt dyslexie in de familie voor?

- signalen die zijn herkend door de peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

In groep 2 kan er gebruik worden gemaakt van toets beginnende geletterdheid. Hierbij wordt gekeken naar de letterkennis en het fonologisch bewustzijn.

Daarnaast kan de aangepaste toets 'Letters benoemen voor kleuters' afgenomen. Deze toets is niet bedoeld om te bepalen met welke letters een leerling moeite heeft, maar om na te gaan of hij/zij gemakkelijk of moeilijk letters oppikt. De toets wordt tweemaal in groep 2 afgenomen. Het is de bedoeling dat de kinderen aan het einde van groep 2 minimaal 15 letters kunnen benoemen.

De leerkrachten houden goed de spraak- en taalontwikkeling, de stem, het monddrag en het gehoor in de gaten. Bij twijfel adviseert de leerkracht de ouders om contact op te nemen met de logopedist.

Wat doen de leerkrachten van groep 1 en 2 als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling wordt gesignaleerd?

Als er een duidelijke achterstand is (uitval op resultaten vanuit Leerlijnen en een D/E score voor de toets beginnende geletterdheid) moet er extra begeleiding opgezet worden. Dit moet vastgelegd worden in een handelingsplan dat besproken wordt met de ouders en na een bepaalde periode geëvalueerd wordt. De begeleiding kan bestaan uit het volgen van het computerprogramma Bouw!

Voordat een oudste kleuter naar groep 3 gaat bespreekt de leerkracht met de collega van groep 3 de ontwikkeling van de geletterdheid aan de hand van de resultaten van de Leerlijnen en observaties. Aan de orde moet komen:

- Letterkennis
- Fonemisch bewustzijn (auditieve analyse en synthese)
- Lezen/ schrijven
- Spraak-/ taalontwikkeling
- Woordenschat
- Dyslexie in de familie
- Eventuele handelingsplannen

Leesproblemen in groep 3

In groep 3 wordt bij de meeste kinderen het fundament voor een goede leesvaardigheid gelegd. Om nauwkeurig en vlot te leren lezen, is het noodzakelijk dat kinderen het alfabetisch principe begrijpen, namelijk dat gesproken taal uit klanken bestaat en dat letters naar klanken verwijzen. Begrijpt het kind dit niet, dan heeft dit meestal ernstige gevolgen voor het leren lezen.

Hoe wordt er in groep 3 gesignaleerd?

Signalen van een niet goed verlopende taalontwikkeling kunnen zijn:

- Zie groep 1/2
- Moeite met automatiseren van de klank-teken koppeling
- Spiegelen van letters en cijfers (dit mag nog, maar kan een signaal zijn)

- Omdraaien van de b en d.
- Moeite met auditieve analyse en synthese
- Moeite met automatiseren op andere leergebieden (denk aan eenvoudige sommen)
- Woordherkenning komt niet op gang: Radend en spellend lezen
- Moeite met het aangeven van een klankpositie in een woord.
- Het aangeven van de klankpositie in een woord is lastig
- Manipuleren met klanken, bijvoorbeeld een klank weglaten en dan het overgebleven woord zeggen lukt moeizaam
- Letters benoemen verloopt traag
- Teksten worden traag gelezen
- Klanken worden fout gespeld
- Woorden worden foutief geschreven
- Kennis van spellingregels/spellingpatronen wordt onvoldoende toegepast

Er wordt in een doorgaande lijn getoetst.

Om deze ontwikkeling goed in de gaten te houden worden de kinderen in groep 3 volgens de methode getoetst. Daarnaast zijn er vier belangrijke toetsmomenten die ieder specifieke informatie over de leesontwikkeling van de kinderen geven.

- de herfstsignalering vanuit de methode (oktober)
- de DMT/Avi (januari)
- de lentesignalering vanuit de methode (maart/april)
- De DMT/Avi (juni)

De volgende methode onafhankelijke toetsen worden afgenomen:

- AVI (Analyse van Individualiseringsvormen); leesteksten; Met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde en gestandaardiseerde AVI-toets kan het leesniveau worden vastgesteld. Het gaat hier enkel over de technische leesvaardigheid en geeft dus geen indicatie over de mate waarin de lezer ook begrijpt wat hij leest.
- DMT (Drie-minuten-toets) (kaart 1 en 2 in januari, kaart 1, 2 en 3 aan het einde van het schooljaar) Hier ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken.
- Cito Spelling; De juiste schrijfwijze van mkm (medeklinker-klinker-medeklinker)-woorden met één lettergreep en mmkm-woorden en mkmm-woorden met één lettergreep worden getoetst.

Wanneer een kind op een leestoets een D score behaalt, wordt begonnen met het geven van hulp op zorgniveau intensief. Om leerlingen gelegenheid te geven extra te oefenen, gebruiken de leerkrachten aanvullende materialen vanuit de methode. Deze materialen sluiten direct aan bij de lesstof uit de reguliere les. Wanneer een kind op een leestoets een E score behaalt, wordt begonnen met het geven van ondersteuning op zorgniveau zeer intensief. Voor deze leerlingen wordt vier keer per week 15 minuten het computerprogramma Bouw! Ingezet.

Na elk meetmoment worden de toetsen geanalyseerd en wordt er bekeken welk kind extra begeleiding nodig heeft. Deze hulp wordt vastgelegd in een individueel handelingsplan en besproken met ouders. Na ieder volgend meetmoment wordt gekeken of de begeleiding effect heeft gehad en of de hulp voortgezet moet worden. De handelingsplannen worden daarna eventueel bijgesteld.

We streven ernaar dat alle kinderen aan het eind van groep 3 teksten zelfstandig kunnen lezen op E3-niveau of hoger.

Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 4

De lees- en spellingvaardigheid wordt in groep 4 uitgebreid en verdiept en de aandacht verschuift steeds meer van leesteknik naar leesbegrip.

Kinderen die in groep 3 over onvoldoende leesvaardigheid beschikten, krijgen het in groep 4 moeilijker omdat er hogere eisen worden gesteld aan de leesvaardigheid terwijl de aandacht voor het technisch lezen vermindert. Bij sommige kinderen in groep 4 komen, al dan niet in combinatie met leesproblemen, spellingproblemen voor. De oorzaak hiervan kan liggen op het vlak van gebrekkige kennis van de klank-tekens koppeling, beperkte kennis van spellingregels of onvoldoende inslijping van bepaalde schrijfwijzen. Omdat woorden vaak traag gespeld worden, verlopen ook de schrijffactiviteiten traag. De leerlingen hebben vaak moeite om de spellingregels toe te passen in hun eigen teksten en vinden het bovendien lastig om hun eigen spellingfouten te herkennen en te verbeteren. Ook hebben deze leerlingen vaak moeite met begrijpend lezen en schrijven. Als het technisch lees- en schrijfproces nog zoveel aandacht vraagt, is het moeilijk om de lijn van een verhaal vast te houden.

Hoe wordt er in groep 4 gesignaleerd?

Signalen van een niet goed verlopende taalontwikkeling kunnen zijn:

- Zie groep 3
- Traag spellend of radend lezen van woorden
- Het lezen van teksten verloopt minder vloeiend
- Demotivatie of vermijdingsgedrag bij het lezen
- Weinig leesplezier
- Zwakke woordherkenning
- Traag lezen bij stillezen
- Vaak extra tijd nodig bij proefwerken
- Klanken worden fout gelezen of verwisseld
- Basale spellingregels worden onvoldoende toegepast
- Klankverwisselingen of weglatingen bij het schrijven van woorden
- Fonetisch schrijven
- Onvoldoende kennis van spellingregels; weinig spellingbewustzijn
- Weinig inzicht in de opbouw van de spelling

Binnen de taal- en spellingmethode of met behulp van het volgen van leerlijnen worden de leerlingen na ieder blok of periode getoetst waarbij de uitslagen zorgvuldig worden bekeken. Daarnaast worden de vorderingen gevolgd door de Cito toetsen die in januari en juni worden afgenomen:

- AVI (Analyse van Individualiseringsvormen); leesteksten; Met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde en gestandaardiseerde AVI-toets kan het leesniveau worden vastgesteld. Het gaat hier enkel over de technische leesvaardigheid en geeft dus geen indicatie over de mate waarin de lezer ook begrijpt wat hij leest.

- DMT (kaart 1, 2 en 3) (Drie-minuten-toets); Hier ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken.
- Cito Spelling; De juiste schrijfwijze van woorden worden getoetst.

Na elk meetmoment worden de toetsen geanalyseerd en wordt er bekeken welk kind extra begeleiding nodig heeft. Deze hulp wordt vastgelegd in een individueel handelingsplan of groepsplan en besproken met ouders. Na ieder volgend meetmoment wordt gekeken of de begeleiding effect heeft gehad en of de hulp voortgezet moet worden. De handelingsplannen worden daarna eventueel bijgesteld.

Het PI dictee wordt eventueel naar aanleiding van de geanalyseerde Cito toetsen in overleg met de IB-er afgenomen.

Als een leerling 3x achter elkaar een E score behaalt voor lezen of een D score voor technisch lezen in combinatie met een E score voor spelling, en minstens 12 weken aanbod heeft gekregen op zorg niveau zeer intensief, kunnen deze leerlingen naar de zorg doorverwezen worden, waar de diagnose dyslexie kan worden gesteld.

Wat doen de leerkrachten van groep 3 en 4 als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling wordt gesignaleerd?

Bij leerlingen met onvoldoende lees- en/of spellingprestaties moet het onderwijsaanbod worden geïntensiveerd. Deze leerlingen hebben behoefte aan extra herhaling van de leerstof en soms is het nodig de leerstof in kleine stapjes aan te bieden. Dit betekent meer instructie, in de vorm van verlengde instructie, meer leertijd en meer oefentijd, zodat de leerling meer gelegenheid krijgt zich de stof eigen te maken en deze te automatiseren. Voorkomen moet worden dat het verschil tussen de zwakke lezers/ spellers en de rest van de groep groter wordt. Om leerlingen gelegenheid te geven extra te oefenen gebruiken de leerkrachten aanvullende materialen vanuit de methode. Deze materialen sluiten direct aan bij de lesstof uit de reguliere les. Met vermoedelijke dyslectische leerlingen, wordt vier keer per week 15 minuten het computerprogramma Bouw! Ingezet.

Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 5 t/m 8

Helaas worden niet alle dyslectische kinderen op jeugdige leeftijd als zodanig herkend. Kinderen kunnen dyslexie op allerlei manieren compenseren juist door hun intelligentie. Zij proberen bijvoorbeeld hele woordbeelden te onthouden. Zij steunen dan bij het lezen op hun visueel geheugen. Het lijkt dan of ze verklankend lezen, maar na verloop van tijd blijkt het lezen te berusten op visuele inprenting. Ook kunnen fonologisch zwakke kinderen hun problemen met het verklanken wat compenseren en camoufleren door te steunen op hun grote woordenschat en hun kennis van de wereld. Hierdoor zijn zij vaardig in het hanteren van de context-leesstrategie en begrijpen ze toch wat er in een tekst staat. Spellingproblemen kunnen bij deze kinderen wel hardnekkig aanwezig blijven.

Hoe wordt er in groep 5 t/m 8 op gesignaleerd?

Signalen van een niet goed verlopende taalontwikkeling kunnen zijn:

- Zie groep 4

Binnen de taal-, spellingmethode worden de leerlingen na ieder blok getoetst waarbij de uitslagen zorgvuldig worden bekeken. Daarnaast worden de vorderingen gevolgd door de Cito toetsen die in januari en juni worden afgenomen:

- AVI (Analyse van Individualiseringsvormen); leesteksten; Met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde en gestandaardiseerde AVI-toets kan het leesniveau worden vastgesteld. Het gaat hier enkel over de technische leesvaardigheid en geeft dus geen indicatie over de mate waarin de lezer ook begrijpt wat hij leest.
- DMT (kaart 1, 2 en 3) (Drie-minuten-toets); Hier ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken.
- Cito Spelling; Naast het toetsen van de juiste schrijfwijze van woorden wordt hier ook het onderdeel werkwoordspelling getoetst.
- Cito Begrijpend Lezen

Na elk meetmoment worden de toetsen geanalyseerd en wordt er bekeken welk kind extra begeleiding nodig heeft. Deze hulp wordt vastgelegd in een individueel handelingsplan en besproken met ouders. Na ieder volgend meetmoment wordt gekeken of de begeleiding effect heeft gehad en of de hulp voortgezet moet worden. De handelingsplannen worden daarna eventueel bijgesteld.

Het PI dictee wordt eventueel naar aanleiding van de geanalyseerde Cito toetsen in overleg met de IB'er afgenomen.

Wat doen de leerkrachten van groep 5 t/m 8 als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling wordt gesignaleerd?

Leerlingen met lees-en/of spellingproblemen in de bovenbouw hebben behoefte aan extra herhaling van de leerstof om nieuwe lees- en spellingmoeilijkheden aan te leren of om eerder verworven kennis te onderhouden. Dit betekent meer instructie, meer leertijd en meer oefentijd, zodat de leerling meer gelegenheid krijgt zich de stof eigen te maken en deze te automatiseren. Daarbij wordt het Ralfi-lezen ingezet. Kinderen met een dyslexieverklaring worden begeleid in overleg met de behandelaar van het kind. Ouders worden hiervan op de hoogte gesteld. Ouders worden bij de behandelingen van de behandelaar betrokken. In de meeste gevallen zullen zij oefenpartner zijn van het kind. Scholen worden door de behandelaar geïnformeerd. Bij voorkeur wordt er samengewerkt in de driehoek school-ouder-specialist, met het kind centraal.

Indien een kind in aanmerking komt voor extra hulpmiddelen, compenserende maatregelen (dit zijn maatregelen die de nadelige gevolgen van de lees en/of spellingproblemen kunnen beperken of zelfs wegnemen. Bijvoorbeeld een spellingcontrole op de computer of dispenserende maatregelen (Deze houden in dat een kind ontheffing krijgt van bepaalde opdrachten. Zo kunnen bepaalde toetsen mondeling worden afgenomen in plaats van schriftelijk), worden deze beschreven in het leerlingdossier. Leerlingen met een dyslexieverklaring leggen afspraken over het gebruik van eventuele hulpmiddelen, vast op een dyslexiekaart (zie bijlage 3). De dyslexiekaart ligt in de klas zodat invallers de dyslexiekaart makkelijk kunnen doorlezen. De kaart gaat met de leerling mee naar de volgende groep. Aan het begin van ieder schooljaar wordt opnieuw bekeken of de afspraken nog van toepassing zijn.

Deze hulpmiddelen en maatregelen moeten ervoor zorgen dat de leerlingen bij de overige vakken zo min mogelijk hinder ondervinden van hun lees-/spellingproblemen.

Als het uitbreiden van instructie- en oefentijd niet voldoende is om de leesvaardigheid te verbeteren, is, indien dit mogelijk is, verdere intensivering van het onderwijs noodzakelijk. Leerkracht en intern begeleider stemmen met elkaar af wat de inhoud van de extra begeleiding is en hoe deze hulp systematisch wordt opgebouwd. De interventie is geen vervanging van de gewone lees- of spellingles, maar is daarop een aanvulling. Het streven is om 3 keer per week 20 minuten extra instructie- en oefentijd in te plannen. De interventie kan in een een-op-een situatie of in kleine groepjes plaatsvinden. Dit wordt beschreven in een groepsplan of individueel handelingsplan.

Dyslexiekaart

Van: _____

Groep: _____

Datum: _____

De leerling heeft recht op de hieronder aangekruiste maatregelen:

- Voorlezen van toetsen (behalve begrijpend lezen)
- Vergrote versie van toetsen
- Thuis voorbereiden van teksten van zaakvakken
- Mondelinge toetsen in plaats van schriftelijk (per toets in overleg)
- Niet meerekenen van spelling bij toetsen die niet over spelling gaan (maar wel aangeven in het werk)
- Meer tijd om toetsen te maken (behalve technisch leestoetsen) (1/3 van de tijd extra)
- Meer tijd om toetsen te leren, namelijk:
- Geen onvoorbereide leesbeurt in de klas
- Antwoorden aangeven in het opgavenboekje in plaats van op een apart formulier
- Gebruik mogen maken van hulpmiddelen
- Werkstuk op de computer maken

Handtekening leerling:

Handtekening leerkracht:
